

В'язнична починалася з в'язниці...

Елизавета Квашенко розповідає про свого знаменитого батька-лікаря

«Що там тієї вулички!..» - часто говорять сучасні рівняни, коли йдеться про невеличку вулицю Пушкіна. Сьогодні ця вулиця znana тим, що тут знаходиться Рівненський міський відділ УМВС, загальноосвітня школа №15 та популярний у місті нічний розважальний заклад. Втім, починалася історія цієї вулиці із в'язниці... Саме про це нагадала виставка у краєзнавчому музеї, яка відкрилася днями у рамках «Музейного марафону-2017» і стала продовженням проекту «Виставка однієї вулиці».

авторка проекту виставки Галина Данильчук.

Втім, Лариса Дзівак зізнається, що вулиця В'язнична запам'яталась їй не тільки страшною тюрмою. Зі слів батьків, вона пам'ятає, що на іншій боці вулиці жили євреї, і їхні родини, як і решта населення міста, чудово з ними уживалися, так само як і з поляками та іншими етнічними меншинами.

Сусідами Дзіваків на В'язничній були Подобеди. В кінці XIX ст. поруч з в'язницею почали з'являтися житлові будинки і однією із перших новобудов став 2-поверховий будинок - родове помістя родини Подобедів, який у вже зміненому вигляді, але також зберігся до сьогодні. Найбільш відомий нащадок цієї родини – Борис Квашенко був відомий у Рівному лікарем. На виставці також експонується великий документальний архів і особисті речі родини Подобедів-Квашенків.

- Подобеди колись приїхали до Рівного з Росії. Мама Бориса Костянтиновича Квашенка мала московське коріння і була Петрівською. Вони дружили з родом...

«Героями» музейного проекту вже встигли побувати старі рівненські вулиці: Шевченка, Петлюри та 16 Линя. Нині в об'єктив авторки проекту, завідуючої відділу виставок краєзнавчого музею Галини Данильчук потрапила і вулиця Пушкіна, або стара В'язнична. Саме таку назву носила ця вулиця, починаючи ще з XIX сторіччя, адже саме тут, на східній околиці Рівного була споруджена одна з найвищих будов міста – в'язниця.

Як розповідає Галина Данильчук, в'язниця не змінювала свого призначення до середини XX ст. Особливо страшні події пов'язані з цією спорудою в період німецької окупації Рівного 1941-1944 рр. та в часи розміщення там радянської в'язниці.

- Тисячі невинних людей, наших земляків-патріотів, зазнали страшних тортур, тисячі в'язнів були жорстоко закатовані у цих стінах, де, як кажуть, заплакані навіть вікна... Тут катували людей за часів німецької окупації, за часів сталінського режиму, фізично винищували і страчували, і кістки тих людей ще досі не можуть знайти спокою у тих мурах. І багатьом рівнянам сьогодні болить та в'язниця, де загинули їхні рідні та близькі. Після закриття в'язниці, яка з розбудовою міста опинилася практично в його центрі, там обладнали швейну фабрику. А нині на місці катівні нові власники розмістили торгово-розважальний центр. І про те, що тут колись у тортурх вмирили люди, свідчить лише меморіальна дошка. А дієвість наша, на жаль, зовсім інша, - говорить Галина Данильчук.

Своїми спогадами про стару вулицю В'язничну поділилися і старожили Рівного, які колись мешкали тут. Саме вони надали більшу частину світлин, документів, матеріали сімейних архівів, особисті речі та предмети старовини, представлені на виставці. Більшість із цих раритетних речей експонуються в музеї вперше. Такою, наприклад, є фотографія дівчинки на велосипеді, позаду якої видно будівлю в'язниці 1930-х років, а поруч ще немає жодних будинків. Завдяки багатому архіву родини Подобєдів тут представлені цікаві матеріали 19 ст., зокрема план їхнього будинку 1898 року.

На відкриття виставки «Стара В'язнична» завітали представники одного з найстаріших родів Рівного - Дзіваки та нащадки старовинної родини Подобєдів-Квашенків. Життя цих двох сімей тісно поєднали спогади про вулицю В'язничну. Але не тільки сумні згадки

про жорстокі рівненські катівні, але і світлі спогади про дружну багатонаціональну родину вулиці об'єднують цих людей.

Мало не 80% колишньої вулиці займали будинки родини Дзіваків.

Ще на початку XX ст., коли власник міста князь Любомирський облаштував свій парк, він наштотхнувся на велику родину містян Дзіваків, які жили в тій місцині. Взамін на їхні наділи в межах парку він надав їм ділянки землі в районі в'язниці. Так брати Дзіваки побудували на цій вулиці декілька власних будинків, які з часом розрослися майже на всю вулицю. І на сьогоднішній день родові маєтки цієї родини частково збережені там.

- На цій вулиці пройшло моє дитинство – 11 років, - згадує 80-річна Лариса Борисівна Логвись (Леся Дзівак). – Майже всі непарні будинки цієї вулиці – це все займала моя родина за російського царату, за польських часів. Предки Дзіваків були бідні люди, у них було багато дітей, і пан Любомирський виділив їм цілу сторону вулиці. Починаючи від Квашенків і далі – то все мої предки жили... А потім майже всіх виселили, відправили на Сибір.

Із сльозами на очах говорить Лариса Дзівак і про страшну в'язницю, адже в тій тюрмі провели свої найкращі роки її сестри. Як і багато інших матеріалів, їхні фотографії Лариса Борисівна надала для виставки в музеї, аби ще раз нагадати сучасникам про болючі сторінки історії Рівного.

Галина Данильчук, яка багато років досліджує старі родини Рівного, розповідає, що це була родина українських патріотів, які зазнали жорстоких репресій від радянської влади у післявоєнні роки.

- Дзіваки були глибокими українськими патріотами, навчалися в українській гімназії. Серед них була і випускниця української гімназії в Рівному Галя Дзівак, патріотка, яка пішла в лави УПА в роки війни. Як розповідають старожили цієї родини, коли загинула сестра, і мамі прийшли сказали цю звістку, в неї в хаті вже жив енкаведист. Її серце розривалося від болю і жалю, а плакати не можна було, бо страшно було за дітей. Тоді вона йшла у вбиральню, затуляла рота рукою і кричала... Решту родини вивезли у Сибір, як і саму Ларису Борисівну. Пізніше, повернувшись у Рівне, ця жінка все життя віддала студентам, її добре пам'ятають як чудового викладача хімії у текстильному технікумі, - додає

коріння князя Татрієєвих. Вони приїхали сюди при направленню, одержали ділянку землі, збудували будинок і пустили тут коріння. Багато матеріалів для нашої виставки надали Єлизавета та Ірина – дочки відомого лікаря, - розповідає Галина Данильчук.

Єлизавета Борисівна Квашенко, що перейняла від батька хист до медицини, вже багато років працює в медучилищі, де її люблять і студенти, і викладачі. Вона також завітала на виставку, запросивши до спогадів і своїх сусідів по будинку.

- Історія кожної вулиці, кожної домівки – всі разом вони складають історію нашого міста. Тому історія вулиці В'язничної – це також сторінка нашої історії, яка може розповісти багато цікавого і про події, і про її мешканців, - зауважує Галина Данильчук. – Рівняни повинні знати, що у нас жили і добре уживалися люди різних національностей, різних конфесій. І чимало куточків цієї старовинної вулиці є дуже пам'ятними і цікавими в цьому сенсі. Адже вулиця Пушкіна – це не тільки в'язниця, це і російська жіноча гімназія, що знаходилася на місці сучасного приміщення Рівненського міського відділу УМВС (вул. Пушкіна, 4). У нас представлена унікальна фотографія 1910 року з випускниками цієї гімназії. Це і 15-та школа, яка спочатку будувалася як українська приватна гімназія, а зараз там Музей історії «Просвіти». Старші люди пам'ятають, що раніше це була школа №5, рідна для багатьох відомих рівнян, зокрема і для сім'ї Лукашевич-Куліш. Саме тут викладав прадід рівненської художниці Тетяни Лукашевич Іван Хомич Куліш, соратник відомого волинського мецената барона Штейнгеля. В колишній гімназії на В'язничній викладав малювання і Георгій Косміаді...

Крім цього, старожили Рівного пам'ятають, що саме на цій вулиці знаходилася лютеранська церква – кірха, прихожанами якої була німецька громада Рівного. Кірха в радянський час була перетворена на кінотеатр, а нині на її місці споруджена багатоповерхівка. Про лютеранську церкву нагадує лише меморіальна дошка, що встановлена на новій будові.

Отож знайомство з виставкою «Стара В'язнична» – це подорож в минуле нашого міста, це початок більш глибокого дослідження маловідомих сторінок рівненської історії. А також нагадування сучасникам про нагальні проблеми збереження історико-архітектурної спадщини краю.

Ангеліна НЕПОМНЯЩА